

9—13-ig. Megírtam és expediáltam az első magyar költőnőt. Tisztelgés a püspöknél, Kemény F. és Mikó grófnál, kik a szebeni országgyűlésre mentek. Raumer elolvastam a zsidóig.

13—18-ig. Megírtam a Lisznyai Album számára kért novellát, «Az első fiu-leány» címűt. Irtam a világhistóriából egy félvét s tervet készítettem az egészre. Olvasmányul Raumer és Schlosser ó története.

19—20. Corrigáltam és expediáltam «Az első fiu-leányt».

GULYÁS JÓZSEF.

KURUCKORI VERSEK SZERZŐI.

A *Vitézi énekekben* (II. 288.) kiadott *Siralmas volt nekem...* kezdetű költeményről Varga Imre azt írja (IK. 1936. 174. l.), hogy az itt közölt 15 strófából a Szencsey-kódexben csak 14 van meg, a Thaly-közölte vers 10. strófája hiányzik. «Kuruckorinak csak ebben a formájában fogadhatjuk el, nem mint ahogy Thaly közzétette». Vargának ebben a kis részletkérdésben nincsen igaza: a versfökből ugyanis — ezt Thaly nem említi — kiolvasható a szerző neve: STEPHANUS DOBAJI. A *D*-vel kezdődő 10. strófa tehát már csak a név teljessége miatt is megvolt az eredeti versben. Thaly nem a hiányzó betűt akarta vele pótolni, mert nem is említi a versfökből olvasható nevet (Harsányi tudja, hogy a költeményt Dobai István szerezte, Ethn. 1914. 234. l.) Thaly tehát helyesen pótolta meg nyomtatványokból a kéziratot. Dobairól tudjuk (Szinyei II. 906.), hogy 1680 körül Hunyad megyében mint kitűnő zenész volt ismeretes s 1736-ban egy Naláczynek (talán a költő atyjának) ajánlott munkát írt, amely 1739-ben jelent meg. Ha ez a Dobai írta az éneket, amit támogat, hogy «híres zenész» volt, akkor az egésznek kuruckorisága bizonyos. — Thaly nem mindig olvasta ki a versfejeket, pl. a *Vidámságát szívemnek...* c. költemény versfőiben (V. E. II. 335) VISI ANNA neve van; nagyobb figyelmet érdemel a *Ne vess bár most életednek...* kezdetű, művészi költemény (II. 338.). Ennek versfői a NEMES JÁNOS nevet adják. Ha ez a költő meg a naplóíró Hidvégi Nemes Jánossal († 1688), evvel a nagyon képzett, sokat forgott diplomatával azonos, akkor az említett szerelmes vers is hitelesen kuruckori, de természetesen nem népies költemény, hanem inkább a főrangúak barokk lírájának egy emléke.

GÁLOS REZSŐ.

GYULAI PÁL EMLÉKSZEL-E CÍMŰ KÖLTEMÉNYÉNEK KÉT KIDOLGOZÁSA.

Papp Ferenc említette először, hogy Gyulai költeményeinek újabb kiadásaiiban az első kidolgozások szövegén erős módosításokat, javításokat végzett: «gyakran lényegesen változtatva.» (*Gyulai Pál lírai költészetének fejlődése*. IK. 1922. 17.) Gyulainak ezt a szöveg-módosító és tökéletesítő eljárását bizonyítja egyik finom lírai remeke, az 1850-ben írt *Emlékszel-e* két kidolgozásának összevetése. A költeményt Gyulai az első szerelem (Pataki

Emilia) belső viharainak elcsillapultával írta. Visszatekintés a multra, de egyúttal visszavágyás is az elérhetetlen után. A vers a következő évben jelent meg a *Remény* «szépirodalmi és művészeti» folyóiratban, amelyet Vahot Imre szerkesztett (Pest, 1851. 140—141. l.). Ha az első kidolgozást a végleges szöveggel összevetjük, láthatjuk, hogy milyen nagy eltérés van elsősorban a két költemény szellemében. Az első kidolgozáson még a készült-ség nyoma látszik: a csalódás fájóbb. Két olyan versszaka is van (a 3. és 6.), amelyek később kimaradtak a végleges szövegezésből. Az első kidolgozást heinei hanggal végzi: a kiábrándultság «északfénye» ilyen «gúnyos és hideg». Mintha még röstelné bevallani azt, mennyire szenved: «a fájdalom nem öl meg engem» — hangoztatja. A végleges fogalmazás kompozíciója is tökéletesebb: elhagyja a fölösleges «cicómát», a túlságosan szubjektívnek érzett elemeket, amelyek épen a kihagyott szakokban érvényesültek, de hogy a vers ne szenvedjen tartalmi egységében, egy új befejező strófát fűz hozzá, amellyel az egész hangulati kerekedségét jobban biztosítja és a heinei modort elvetve, jobban elmélyíti:

Bolygó felhők a hamvas égen,
Bágyadt fény, dérütött virány,
Szárak lombok sohajtó szélben,
Borongó köd a bérc fokán:

Úgy illenek hozzám e képek,
Mintegy lelkem darabjai;
Nézek reájok, hosszan nézek
S úgy el tudok borongani.

Igy az első kiadás hat versszakából a végleges szöveg későbbi utolsó strófájával is csak öt szakasz lett.

Emlékszel-e a pillanatra,
Jut-e eszedbe néha még?
A földön virágok tavasza,
Fölötte fényes ifju ég:
Az elhunyt nap végsugára
Reszket a csöndes tóvizen,
Körülünk ingó lombok árnya,
Szívünkben első szerelem.

Nyló kelyhen pillangó alszik,
Elnyúgott fészken a madár,
Csak vizesés moraja hallszik,
S a szellő, mely kalandra jár.
Föl-fölsohajt az álmos erdő
S édes sejtelmekről susog,
A völgy oly illatot lehellő,
Szívünk oly hő vágyban dobog!

Álmodunk a tavasz titkáról,
Érezzük, mi a szerelem;
Kezed reszket és ajkad nem szól,
De nyugszik szíved szívemen,
És míg a félnék esti csillag
Remegve kél az orom'on:
Szívünk verési elringatnak
A dalnál édesb hangokon.

Azóta több tavasz virága,
Virult a völgyben s hervadtot,
De hosszú ősz a szív világa,
Felhők takarják a napot.
S ha olykor az est csillagában
Fölreszket az emlékezet:
Oly szomorú, oly sötét éj van
A félig meghalt föld felett!

El-eljövők a tó partjához
És érzem, mi a fájdalom,
S mit semmi többé vissza nem hoz.
Szűm ifjuságát siratom.
S irigylem a pillangó sorsát,
Mely ha átéli a tavaszt,
Hulló virág takarja sirját,
S fölötte szerelem viraszt.

A fájdalom nem öl meg engem,
Az én szívem sokat elbir;
De érzem s jaj nekem, hogy érzem;
Szemem utolsó könyvet sir.
Haldoklik a jövő reménye...
Nem érzek bűt, sem örömet...
Oh sötét lelkem északfénye,
Ragyogó, gúnyos és hideg!

Érdekes fényt vet a két költemény Gyulai akkori érzelmivilágára: megnyugvására és lelki feltülemelkedésére.

KOZOCSA SÁNDOR.